

Original *Sylvicultura Oeconomica* Hansa Carla von Carlowitz

rodna ravnoteža i biološka raznolikost. Danas je ekološka proizvodnja definirana nacionalnim zakonima i postaje sve više svjetski trend u proizvodnji hrane. Hrana proizvedena na ekološki način ne sadržava štetne rezidue i svojom hranidbenom vrijednošću doprinosi većoj otpornosti svih živih organizama. Na stvaranje svijesti o nužnosti promjene čovjekova odnosa spram okoliša znatno je utjecala knjiga *Tiho proljeće* (*The Silent Spring*, 1962) znanstvenice dr. Rachel Carson u kojoj je autorica dokumentirala nekontrolirano korištenje agresivnih kemijskih spojeva u suzbijanju insekata i neželjenih biljaka, tj. korova. U knjizi se suprotstavlja takvoj praksi koja ima dokazano katastrofalne učinke na ostatak biljnog i životinjskoga svijeta i samog čovjeka. Pedesetih godina 20. stoljeća naglo je porasla upotreba pesticida, herbicida i fungicida tako da su pojedina područja ostala bez ptica i kukaca, a tlo je bilo toliko iskorišteno da na njemu više nije moglo ništa uspijevati. Dr. Carson se suprotstavila sveopćoj primjeni kemikalija bez analize njihovog utjecaja na okoliš. Danas dr. Carson smatrao začetnicom stvaranja posebne Agencije za zaštitu okoliša SAD-a. Njezina djela utjecala su i na sazivanje prve svjetske konferencije UN-a o zaštiti okoliša u Stockholmu 1972.

Iako mnogi danas misle da su ideološke borbe između boraca za zaštitu okoliša i gospodarstva stvar prošlosti, Olaf Tschimpke, predsjednik ekološke udruge NaBu, smatra da će sukoba biti dokle god privreda ne bude na pravi način vodila računa o onome što nam priroda daje. Znakovita je njegova izjava: „23 vrste kišnih glista u Njemačkoj su, u najmanju ruku, jednako važne za njemačku produktivnost kao i Deutsche bank jer kišne gliste proizvode tlo od kojega svi živimo“.

Ako želimo Zemlju sačuvati za buduće naraštaje, onda se ekološka proizvodnja postavlja kao nužnost. ■

Tekst: Branko Meštrić
Foto: Branko Meštrić, arhiva

Velika reljef karta

Mala priča o pismu iz Mitrovice i jednoj velikoj karti

Na ukupnoj površini kraljevinah od 7.390.874 katastralnih jutara imate 2.659.326 jutara šuma. Naravno, da se to svesti na današnje mjere, ali za ovu priču bit će dovoljno da kažemo da se radi o 35,98 % šumovitosti preko dvije kraljevine. Danas za cijelu Hrvatsku, u koju je ušla cijela Dalmacija, Istra i otoci, govorimo o 42 % šumovitosti.

Šumarski dom na Trgu Mažuranića u Zagrebu već je više od 120 godina os oko koje se okuplja šumarska struka naše zemlje. Cijelu prošlu 2018. godinu šumari su posvetili upravo obilježavanju ove sjajne okrugle godišnjice, da bi sve kulminiralo oko 20. listopada, dana kada je prije tih 120 godina, dakle 1898., svega tri godine iza susjednog, famoznog Hrvatskog narodnog kazališta, Šumarski dom završen i formalno otvoren. Formalno, ali i stvarno jer su praktički istog dana u svoj novi prostor sjeli prvi studenti novoosnovane Šumarske akademije. Naravno, uselilo je i samo Hrvatsko-slavonsko šumarsko društvo u svoj novi prostor, a istodobno je na drugom katu pokrenut i Šumarski muzej. Muzej je zapra-

Poznata fotografija transporta trupca od 21 m za izložbu u Budimpešti 1896. godine

vo bio i svojevrsni „izgovor“ i kod dodjeljivanja zemljišta, i kod same izgradnje Šumarskog doma.

No tema ove priče nije ni Šumarski dom, pa ni muzej, već samo jedan njegov eksponat. I to čak ne niti s nekim posebnim povodom. Zgrada je tamo već stotinu i dvadeset godina, taj eksponat vjerojatno isto toliko i po svojoj prilici tako će i ostati još neko dulje vrijeme. No, dogodilo se sasvim slučajno u nekoliko posljednjih dana da su u Šumarski dom naišli pravi šumari, ljudi koji su stoput bili ovdje, a, eto, nikad nisu primijetili ovu „sitnicu“ na zidu. Kako je jedna od žrtava ovog „wow“ efekta bio i urednik ovog časopisa - eto vam priče!

Nije poznato, zapravo, gdje priča počinje. Predlažem da krenemo od pisma što ga poznati šumar Pavle Barišić u svibnju 1896. piše tadašnjem uredniku Šumarskog lista, izvješnom Josipu Kozarcu:

Poštovani gospodine uredniče!

Mene je zapala dosta mučna zadaća: da opišem u glavnim i obćenitim crtama, kako je predstavljena šumarska struka na milenijskoj izložbi u Budimpešti. Ja velim «mučna» zadaća, jer je tamo toliko šumskog materijala sabrano i izloženo, da čovjek u prvi mah nezna na što će prije svoju pažnju da obrati. Tu se izložci na tisuće broje. Interesantno je ovo, intesantno ono ... Ljubopitstvo vuče te k jednom izložku a nesretno ono «kratko vrijeme» bije te iza ledja i tjera dalje; dodaj tome nerazumievanje magjarskog jezika, pa eto ti okolnosti, pod kojima sam promatrao šumsku struku na toj izložbi.

Ugledni hrvatski književnik Josip Kozarac već iza sebe ima i *Slavonsku šumu* i *Mrtve kapitale*, pa i *Tena* je upravo novoobjavljena. Naravno, ima i desetgodišnje šumarsko iskustvo iz Lipovljana gdje je polučio silne rezultate obnavljajući i pomlađujući lipovljanske šume, odnosno ono što danas zovemo gospodarska jedinica Josip Kozarac. Mi šumari znamo da osim književnog ima i silan stručni, šumarski opus i da su njegove

rasprave od famozne *K pitanju pomlađivanja posavskih hrastika* pa nadalje, a objavljujane i u Šumarskom listu i u tadašnjim europskim stručnim tiskovinama, polučile silan interes, ne samo kod kuće, već i širom Europe. Te iste 1896. Kozarac je stekao status državnog nadšumara te službom prešao u Vinkovce, a istodobno se primio i uredničkog posla u svom Šumarskom listu.

Nećemo znati je li pismo Pavla Barišića, koje je iz Mitrovice uputio sudrugu Josipu Kozarcu, pristiglo u Vinkovce ili na Markov trg 3 gdje je tada bilo sjedište Šumarskog društva, ali iz konteksta pisma znano je da je Pavle zapravo od nekoga (Šumarskog društva ili samog Kozarca?) dobio zadaću da učini nešto nemoguće i predstavi u razmjerno maloj formi velebnu Milenijsku izložbu, odnosno šumarstvo predstavljeno na toj izložbi. A šumarstvo je, pored poljodjelstva i stočarstva, u to doba bila jaka i važna gospodarska grana, a razmjerno tome i predstavljena na izložbi. Konačni naum Kozarčev - predstaviti u Šumarskom listu svekolikoj šumarskoj javnosti Milenijsku izložbu u Budimpešti - u suradnji sa sudrugom iz Mitrovice izveden je zapravo genijalno. U formi tri pisma koje šalje jedan šumar s terena uredniku u redakciju, uz stalno kukanje u prvom licu o težini zadaće da se u malome prikaže veliko, napravljen je jedan, čak bi se moglo reći i književni uradak. U maloj formi dati cjeloviti opis dosta suhoparne materije, a da bude kroz subjektivan pogled pisca vrlo čitljiv i pitak. Koliki je u tome uratku udio pisca, a koliki urednika-književnika ostavljamo na procjenu čitateljima (za ovu priliku pripremili smo kompilaciju tekstova koji se mogu pronaći na internet stranici www.sumari.hr/sumlist). Za zaključak ovog dijela zgodno je primijetiti da pisac pisama možda ipak nije kukao o težini zadaće samo figurativno. Zaključni dio, opis paviljona Bosne i Hercegovine, iako ga je obećao, zaista nije napisao, već ga je urednik morao pribaviti iz drugih izvora.

Recimo konačno neku i o toj famoznoj Milenijskoj izložbi. Korijeni svega zapravo su u svjetskim izložbama koje imaju svoje ishodište 1851. u Crystal Palace u Londonu koji je izgrađen upravo za tu prvu izložbu na rubu Hyde parka. Mnogima je poznatiji Tour Eiffel izgrađen za Parišku izložbu 1889. Svjetske izložbe organizirale su se tada svakih nekoliko godina i bila su mjesta gdje se okupljalo sve što se u globalnim razmjerima imalo za pokazati. Ne treba reći da su bile vrlo po-

Fotografija iz nekoć Šumarskog muzeja u Zagrebu

Dijelovi karte – Lika i Gorski kotar

pularne i silno posjećene. Bečka izložba bila je 1873. i na njoj je Ugarska, naravno, bila prisutna. No, kako nije bilo izgledno da carstvo ponovno dođe na red sa svjetskom izložbom, Ugarska je uzela stvar u svoje ruke. Upravo 1896. Mađarska slavi „svečanost milenija“ – tisućgodišnjicu svog državotvornog života i kao oblik slavlja organizira Milenijsku izložbu u Budimpešti. Hrvatska i Slavonija, politički i pravno povezane s Mađarskom, morale su u toj izložbi uzeti aktivno učešće pa su se tako i naši šumari našli tamo. Nije ni tamo sve išlo glatko. Iako Hrvatska i Slavonija imaju svoj segment cjelokupne izložbe na kojemu, između ostalog, izlaže i hrvatsko šumarstvo, Mađari nisu propustili na prostoru ugarskog šumarstva predstaviti i spačvanske hrastove.

Nas to naravno ne ometa pa je u našem šumarskom paviljonu i prostoru oko njega bila izložena sva sila razne građe, a između ostalog i čuveno „... hrastovo deblo od 21 m dužine i 80 cm promjera, pravno kao svieća, bez i jednog čvora ili kakve druge mane doneseno, ako se ne varam, iz vinkovačke okoline, te je ovde postavljeno na povisoki postamenat da se bolje vidi i da mu se vrstnoći sviet divi“. Ako se ja ne varam, to je primjerak iz Sočne s poznate fotografije koja kruži u šumarskim krugovima.

I da konačno zatvorimo krug. Naš sudrug Pavle u svom prvom pismu opisuje detaljno unutrašnjost hrvatskog šumarskog paviljona i ne može ne spomenuti:

„U sredini ove odaje izložena je velika relief karta, koja prikazuje sve šume, što pokrivaju zemljište Hrvatske i Slavonije; zasebno državne, imovno-obćinske, gradske urbarske, plemićke, manastirske, biskupske; nadalje šume nadarbine, dioničkih društava i prebendarske, zatim privatne, i one od «fideicomissa», kraške i najzad dalmatinske pašnjake. Sve ove vrsti šumskog posjeda označene su zasebnom bojom, te je pregled svakovrstnih ovih šuma veoma jasno predočen. Ova karta biti će najskupocieniji izložak u našem šum. paviljonu. Izrada je veoma liepa te može služiti na čast onima koji su je izradjivali kao što se i ciela naša struka s njome na ovoj izložbi ponosi i dići. Tu kartu izložio je šum. odsjek naše vis. kr. zem. vlade, te će ona kasnije u našem šum. muzeumu stalno da se smjesti...

Eto, cijelu ovu priču ispričali smo samo zbog jedne obične zemljopisne karte! Dobro, možda baš i ne obične...

Šumovid kraljevinah Hrvatske i Slavonije, kako je punim imenom naslovljen i s potpisom: Šumarski odsjek kr. hrv.

slav. dalm. zemaljske vlade za Milenijsku izložbu u Budimpešti godine 1896., reljefna je karta tadašnje dvije kraljevine u mjerilu 1 : 75000 pa je za prostor od Rijeke pa do Zemuna trebalo preko 6 metara, a za visinu, s obzirom na to da nedostaju Međimurje i Dalmacija, bilo je dostatno „samo“ 3,6 metara. (Dobro je da su stropovi u Šumarskom domu tako visoki!) Reljefna znači da su izvedena sva uzvišenja, od srijemskih uzvisina pa do velebitskih visina i to tako da se razaznaju slojnice. Detaljna tako da se precizno vidi svaki šor i u najmanjem slavonskom selu. No nama šumarima najvažnije je da se vidi i svaka površina obrasla šumom, i to čak razlučena po vlasništvu, kako to nabroja pisac. *Ukupno*, kaže legenda, *na ukupnoj površini kraljevinah od 7.390.874 katastralnih jutara imate 2.659.326 jutara šuma*. Naravno, da se to svesti na današnje mjere, ali za ovu priču bit će dovoljno da kažemo da se radi o 35,98 % šumovitosti preko dvije kraljevine. (Danas za cijelu Hrvatsku, u koju je ušla i cijela neobrasla Dalmacija i Istra, govorimo o 42 % šumovitosti.)

Nažalost, o izvorima podataka, odnosno o podlozi na osnovu koje je karta izrađena nemamo zapisa. Baš kao i o autorima i načinu izrade. Tek je usmenom predajom do nas došla špekulacija da su dva časnika carske vojske dobila zadatak, vjerojatno su se konzultirali s lokalnim šumarima te dobili tada najbolje dostupne izvore i podloge - pretpostavljamo i potrebni materijal, možda i neku stimulaciju - i da su oni svoj zadatak izvršili s voljom i na vrijeme, kako se to već u carskoj vojsci i radilo. U svakom slučaju, vebni šumovid bio je itekako primjeren u središnjoj odaji hrvatskog šumarskog paviljona u Budimpešti.

Početa ideja, s kojom je i građen taj paviljon, bila je da se cijeli paviljon zajedno s izlošcima poslije izložbe prenese u Zagreb i tu postavi kao stalni Šumarski muzej. S istom idejom građen je i Umjetnički paviljon i eto ga danas preko puta zgrade Hrvatskih šuma. Ali sa šumarskim paviljonom nisu stvari išle baš tim redom. Praktični šumari vrlo brzo su ocijenili da se demontaža, transport i ponovna montaža drvene građevine baš i ne isplati, pa su i paviljon i izloženu drvenu građu rasprodali, a novac iskoristili za gradnju onoga što danas znamo kao Šumarski dom, odnosno zgradu Hrvatskog šumarskog društva. Malo je danas to čudno, ali samo dvije godine i osamnaest dana po zatvaranju Milenijske izložbe već se u Zagrebu događa otvorenje Šumarskog doma i u njemu svima obećanog Šumarskog muzeja. U čvrstoj i prostranoj građevini.

A velika reljefna karta svih šuma što pokrivaju zemljište Hrvatske i Slavonije zaista se, kao što je i zabilježeno na priloženoj fotografiji, smjestila u naš Šumarski muzej na drugom katu Šumarskog doma i ondje bila zapažen izložak. No rasformiranjem muzeja izgubila je i ona svoje mjesto. Što se u međuvremenu s njom događalo nije baš jasno. Neki je se sjećaju iz devedesetih godina prošlog stoljeća iz ureda prvog direktora Hrvatskih šuma, da bi kod prvog preuređenja opet „nestala“. No kraj priče ipak je sretan. Eto je već desetak godina na zidu u prostorima Hrvatskog šumarskog društva, malo oštećena, ali još uvijek impozantna i dojmjljiva. ■